

Dünya Sağlık Raporu 1998 (II)

1998 Yılı Dünya Sağlık Raporunda Yer Alan Elli Gerçek

Dünya'daki sağlık durumu ve eğilimler (1955-2025)

Dergimizin geçen sayısında Dünya Sağlık Örgütü'nün hazırladığı Dünya Sağlık Raporu 1998'den bir bölüm yayınlanmıştır.

Bu sayıda yine aynı raporda yer alan elli gerçeğe yer veriyoruz. Bu bölümde, nüfus, ömür uzunluğu, ölüm yaşı, dünyada ölümlerin önde gelen nedenleri, bebeklerin ve küçük çocukların sağlığı, daha büyük çocukların ve ergenlerin sağlığı, yetişkinlerin sağlığı ve yaşlıların sağlığı açısından 1955-1998 yılları arasında gerçekleşen ve 1998-2025 yılları arasındaki olası veriler karşılaştırılmış ve ortaya çıkan elli gerçek saptanmıştır.

Nüfus

1. 1955 yılında 2.8 milyar olan dünya nüfusu bugün 5.8 milyardır. Nüfus her yıl yaklaşık 80 milyon kişi artarak 2025 yılına gelindiğinde yaklaşık 8 milyara ulaşacaktır.

2. 1955 yılında dünya nüfusunun %68'i kırsal alanlarda yaşarken, kentsel alanlarda yaşayanların oranı %32 idi.

Bu oran 1995 yılında %55 kırsal ve %45 kentsel iken, 2025 yılında %41 kırsal ve %59 kentsel olacaktır.

3. 1997 yılında her gün doğan bebek sayısı yaklaşık 365 000 ve ölen insan sayısı yaklaşık 140 000 olmuş ve günlük doğal nüfus artışı yaklaşık 220 000 kişi olmuştur.

4. Bugün nüfusun 613 milyonu 5 yaşın altındaki çocuklardan; 1.7 milyarı 5-19 yaş arasındaki çocuklardan ve ergenlerden; 3.1 milyarı 20-64 yaş arasındaki yetişkinlerden ve 390 milyonu 65 yaşın üzerindeki kişilerden oluşmaktadır.

5. Çalışma yaşındaki yetişkinlerin desteğine ihtiyaç duyan yaşlıların oranı 1955'de %10.5 ve 1995'de %12.3 iken, 2025 yılında %17.2'ye çıkacaktır.

6. 1955 yılında, 20 yaşın altında her 100 kişiye karşılık 65 yaşın üzerinde 12 kişi vardı. 1995 yılında yaşlı/genç oranı 16/100 oldu; 2025 yılında 31/100 olacak.

7. 20 yaşın altındaki gençlerin sayısı fiilen 252 milyon artarak 2.6 milyara ulaşmasına rağmen, bu gençlerin şimdi %40 olan toplam nüfusa oranı 2025 yılında %32'ye düşecektir.

8. Şimdi 390 milyon olan 65 yaşın üzerindeki insan sayısı 2025 yılında 800 milyona çıkarak toplam nüfusun %10'una ulaşacaktır.

9. 2025 yılında gelişmekte olan birçok ülkede, özellikle Latin Amerika ve Asya'da yaşlı nüfusta %300'e ulaşan artışlar beklenmektedir.

10. 1995-2025 yılları arasında, küresel ölçekte, 5 yaşın altındaki çocuk sayısı yılda %0.25 artarken, 65 yaşın üzerindeki nüfus %2.6 artacaktır.

11. Çocuk doğurma yaşındaki her kadına düşen ortalama bebek sayısı 1995'de 5.0 iken, 1995 yılında 2.9'a düşmüştür ve 2025 yılında 2.3 olacaktır. 1995 yılında yalnızca 3

ülke, nüfus yenileme düzeyi olan 2.1 değerinin altında kalmışken, 2025 yılına gelindiğinde bu ülkelerin sayısı 102 olacaktır.

Ömür Uzunluğu

12. Doğumda ortalama ömür beklentisi 1955 yılında 48 yıl; 1995 yılında 65 yıl olmuştur; 2025 yılında 73 yıla ulaşacaktır.

13. 2025 yılına gelindiğinde, ömür uzunluğunun 50 yıldan az olduğu ülke kalmaması beklenmektedir.

14. Bugün ortalama ömür uzunluğunun 45 yıldan az olduğu ülkelerde 50 milyondan fazla insan yaşamaktadır.

15. Bugün 120 ülkede yaşayan 5 milyardan fazla insanın ortalama ömür uzunluğu 60 yıldan fazladır.

16. Ortalama ömür uzunluğunun 1975-1995 yılları arasında fiilen azaldığı 16 ülkede yaklaşık 300 milyon insan yaşamaktadır.

17. Bu yıl doğan binlerce insan 21inci yüzyıl boyunca yaşayacak ve 22 nci yüzyılın gelişine tanık olacaklardır. Örneğin, 1950 yılında Fransa'da yüz yıl yaşamış olanların sayısı yalnızca 200 iken, bu sayının

100 yıl içinde 750 kat artarak 2050 yılında 150 000'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Ölümlerde yaş yapısı

18. 1955 yılında, tüm ölümlerin %40'ı 5 yaşın altındaki çocuklar arasında, %10'u 5-19 yaşındakiler arasında, %28'i 20-64 yaşındaki yetişkinler arasında ve %21'i 65 yaşın üzerindekiiler arasında meydana gelmiştir.

19. 1995 yılında, tüm ölümlerin yalnızca %21'i 5 yaşın altındakiler arasında, %7'si 5-19 yaşındakiler arasında, %29'u 20-64 yaşındakiler arasında ve %43'ü 65 yaşın üzerindekiiler arasında meydana gelmiştir.

20. 2025 yılında, tüm ölümlerin %8'i 5 yaşın altındakiler arasında, %3'ü 5-19 yaşındakiler arasında, %27'si 20-64 yaşındakiler arasında ve %63'ü 65 yaşın üzerindekiiler arasında meydana gelecektir.

Dünya'daki ölümlerin önde gelen nedenleri

21. 1997 yılında, dünyada toplam 52.2 milyon ölümden 17.3 milyonu bulaşıcı ve parazitik hastalıklar; 15.3 milyonu dolaşım yolu hastalıkları; 6.2 milyonu kanser; 2.9 milyonu solunum yolu hastalıkları ve özellikle kronik pulmoner tıkanıklık; ve 3.6 milyonu perinatal hastalıklar nede-niyle meydana gelmiştir.

22. Bulaşıcı hastalıklar sonucunda meydana gelen ölümlerin önde gelen nedenleri, akut alt solunum yolu enfeksiyonları (3.7 milyon), tüberküloz (2.9 milyon), diyare (2.5 milyon), HIV/AIDS (2.3 milyon) ve malarya (1.5 - 2.7 milyon) olmuştur.

23. Dolaşımla ilgili hastalıklar sonucunda meydana gelen ölümlerin çoğunun nedeni koroner kalp hasta-

lıkları (7.2 milyon), serebrovasküler hastalıklar (4.6 milyon) ve diğer kalp hastalıklarıdır (3 milyon).

24. Kanser sonucunda meydana gelen ölümlerin önde gelen nedenleri akciğer (1.1 milyon), mide (765 000), kolon ve rektum (525 000), karaciğer (505 000) ve göğüs kanseri (385 000) olmuştur.

Bebeklerin ve küçük çocukların sağlığı

25. Son birkaç on yıl içinde 5 yaşından küçükler arasında ölüm oranının azaltılmasında sağlanan hayret verici gelişmenin devam edeceği tahmin edilmektedir. 5 yaşın altında ölenlerin sayısı 1955 yılında 21 milyon iken, 1997 yılında yaklaşık 10 milyon olmuştur.

26. Her 1000 canlı doğumda bebek ölüm oranı 1955 yılında 148; 1995 yılında 59 olmuştur; 2025 yılında 29 olacağı tahmin edilmektedir. Aynı yıllarda her 1000 canlı doğumda 5 yaşın altındakilerin ölüm oranı sırasıyla 210, 78 ve 73 olmuştur.

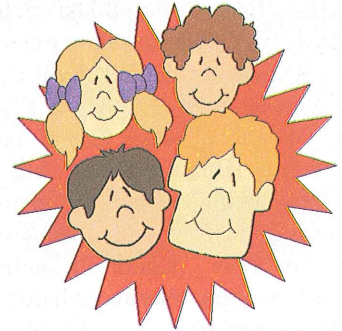
27. 2025 yılında, 5 yaşın altındaki çocuklar arasında hala 5 milyon ölüm vakası olacak; bunların %97'si gelişmekte olan dünyada meydana gelecek ve çoğu kötü beslenmeyle birlikte, pnömoni ve diyare gibi bulaşıcı hastalıklardan kaynaklanacaktır.

28. Her yıl hala doğum ağırlığı düşük olan 24 milyon bebek dünyaya gelmektedir. Bu bebeklerin erken ölme olasılığı daha fazladır; yaşayanlar hastalıklara yakalanabilir, büyümelerinde duraklama olabilir veya yetişkin yaşamlarında sorunlarla karşılaşabilirler.

29. 1995 yılında 5 yaşından küçük bütün çocukların %27'sinin (168 milyon) ağırlığı normalden azdı. Ağırlığı normal olan çocuklardan çok daha düşük kilolu çocuklar arasında ölüm oranı 5 kat daha fazladır.

30. 5 yaşından küçük çocuklar arasında meydana gelen ölüm vakalarının yaklaşık %50'si kötü beslenmeye bağlıdır.

31. Her yıl beş yaşın altındaki çocuklar arasında meydana gelen ölüm vakalarının en az iki milyonu mevcut aşılara, geri kalanı ise başka yollarla önenebilir.

Daha büyük çocukların ve ergenlerin sağlığı

32. Çocuklar için 21inci yüzyılın en büyük tehlikelerinden biri HIV/AIDS hastalığının yayılmasını sürdürmesi olacaktır. 1997 yılında 15 yaşından küçük 590 000 çocuk HIV ile enfekte olmuştur. Bu hastalık son 50 yılda çocuk sağlığında elde edilen önemli kazanımları tersine çevirebilir.

33. Önümüzdeki yıllarda birçok kişi için çocukluktan yetişkinliğe geçiş damgasını vuracak olan, şiddet, suç, uyuşturucu, alkol, motorlu taşıt kazaları, HIV gibi cinsel tehlikeler ve cinsel ilişki yoluyla bulaşan diğer hastalıklar gibi öldürücü olma olasılığı taşıyan "geçiş törenleri" olacaktır. En fazla riske maruz kalma olasılığı ise yoksul kentsel alanlarda yetişenlerde olacaktır.

34. 15-19 yaş arasındaki genç kadınların sayısı 1995'de 251 milyon iken 2025'de 307 milyona ulaşacaktır.

35. 15-19 yaş arasındaki genç kadınlar 1995 yılında 17 milyon bebek dünyaya getirmişlerdir. 2025 yılında, bu sayının nüfus artışı nedeniyle yalnızca 16 milyona düşmesi beklenmektedir. Ergenlikte gebelik ve çocuk doğurmak hem anne hem de bebek için daha fazla risk taşımaktadır.

Yetişkinlerin sağlığı

36. Bulaşıcı hastalıklar gelişmekte olan ülkelerde hakim olmaya devam edecektir. Bu ülkelerin ekonomileri büyüdükçe, bulaşıcı olmayan hastalıklar daha yaygın hale gelecektir. Bunun nedeni büyük ölçüde, "batılı" yaşam tarzlarının benimsenmesi ve beraberindeki risk faktörleri - sigara alışkanlığı, yağlı beslenme, obezite ve hareket-sizlik - olacaktır.

37. Gelişmiş olan ülkelerde bulaşıcı olmayan hastalıklar hakimiyetini koruyacaktır. Son onyıllarda kalp hastalığında ve inmede ölüm nedeni olarak azalma gözlenirken, bazı kanser türleri sonucunda meydana gelen ölüm oranlarında artış olmuştur.

38. 1997 yılında yaklaşık 1.8 milyon yetişkin AIDS nedeniyle hayatını kaybetmiş olup, yıllık ölü sayısının birkaç yıl daha artmaya devam etmesi olasıdır.

39. 1997 yılında 143 milyon olan yetişkinlerdeki diyabet vakaları, büyük ölçüde beslenme faktörleri ve yaşam tarzına bağlı diğer faktörler nedeniyle küresel olarak iki katına çıkarak 2025 yılında 300 milyona ulaşacaktır.

40. Kanser tüm dünyada önde gelen ölüm nedenlerinden biri

olmaya devam edecektir. Erken teşhis ve etkin tedavi ile tüm kanser türlerinin yalnızca üçte biri tedavi edilebilmektedir.

41. 2025 yılında gelişmekte olan ülkelerde kanser riski artmaya devam ederken, sanayileşmiş ülkelerde azalmaya bile durumunu koruyacaktır.

42. Büyük ölçüde sigara içme alışkanlığı ve sağlıksız beslenme nedeniyle akciğer kanseri vakalarında ve buna bağlı ölümlerde artış olacaktır. Kadınlar arasında akciğer kanserine bağlı ölüm vakaları hemen hemen tüm sanayileşmiş ülkelerde artacak, ancak yiyecek maddelerini saklama yöntemlerindeki gelişmeler, beslenme değişiklikleri ve bunlarla bağlantılı enfeksiyonun azalması nedeniyle mide kanseri vakaları azalacaktır.

43. Sağlık taraması nedeniyle, sanayileşmiş ülkelerde serviks kanserinin daha da azalması beklenmektedir. Gelişmekte olan dünyada bu kanser türünün sıklığı hemen hemen dört misli fazladır. Olası bir aşı bulunması hem gelişmiş dünyaya hem de gelişmekte olan dünyaya büyük fayda sağlayacaktır.

44. Birçok ülkede hepatit B virüsüne karşı halihazırda uygulanan ve gelecekte uygulanacak aşılama sonucunda karaciğer kanseri azalacaktır.

45. Her yıl genel olarak 20-64 yaş arasında 15 milyondan fazla yetişkin hayatını kaybetmektedir. Bu ölümlerin çoğu engellenebilir ve prematüre ölümlerdir.

46. Her yıl gebelik veya doğum sırasında hayatını kaybeden 585 000 genç kadının ölümü de prematüre ölümler arasında yer almaktadır. Bu ölümlerin çoğu engellenebilir ölümlerdir. Kadınlarda gebeliklerin sayısı arttıkça, yaşam

süresi boyunca buna bağlı ölüm riski de katlanmaktadır. Bu risk Avrupa'da 1 400'de bir iken, Asya'da 65'de bir ve Afrika'da 16'da birdir.

Yaşlıların Sağlığı

47. Kanser ve kalp hastalıkları diğer yaş gruplarına göre en fazla 70-75 yaş grubuyla ilgilidir; 75 yaşın üzerindeki duyma, görme, hareket kabiliyeti ve mental fonksiyon bozukluklarına daha fazla eğilimlidir.

48. Dolaşım hastalıklarına bağlı ölümlerin %80'den fazlası 65 yaşın üzerindeki arasında meydana gelmektedir. Tüm dünyada 65 yaşın üzerindeki arasında önde gelen ölüm ve fiziksel engellilik nedeni dolaşım hastalıklarıdır.

49. Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde elde edilen veriler, prostat kanserinin erkeklerde ortalama ömür uzunluğunu yalnızca bir yıl azalttığını, oysa göğüs kanserinin kadınların ömür uzunluğunu en az 10 yıl azalttığını göstermektedir.

50. 60 yaşın üzerindeki demans geliştirme riski yaşla birlikte keskin bir artış göstermektedir. Kadınların bu hastalığa yakalanma olasılığı, daha uzun ömürlü oldukları için, erkeklerden daha fazladır.

Çeviri: TEB Çeviri Bürosu